

Рекомендації про надання відпусток працівникам освіти в період воєнного стану.

В умовах воєнного стану законотворці увели нові правила та обмеження щодо надання відпусток. Тому,

- урахуєте обмеження та визначите кому і якої тривалості надавати щорічну основну відпустку;
- з'ясуєте правила компенсації відпусток при звільненні у воєнний час;
- оформите відпустку без збереження зарплати на час воєнного стану;
- отримаєте заяви та ознайомите працівників з наказами і зафіксуєте ознайомлення незалежно від місцезнаходження працівника.

Відпустки, передбачені графіком

Під час **воєнного стану** щорічні основні відпустки працівникам освіти надавайте за **графіком**, але урахуйте обмеження, запроваджені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX (далі — Закон № 2136).

Закон № 2136 обмежує тривалість **щорічної основної відпустки**. Під час воєнного стану роботодавець може надати працівнику 24 к. д. (ч. 1 ст. 12 Закону № 2136). Це не означає, що **працівники, які мають право на щорічну основну відпустку більшої тривалості**, втратять право на її частину, що перевищує 24 к. д. Роботодавець надасть їм невикористану частину відпустки після завершення дії воєнного стану.

Водночас інформуємо, що у Верховній Раді України зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин» (реєстр. № 7251 від 5.04.2022) і розглянутий в першому читанні 12. 05 2022 року, до якого, за пропозицією ЦК Профспілки працівників освіти і науки, Міністерство освіти і науки надавало свої зауваження стосовно внесення змін до статті 12 Закону № 2136 щодо зняття обмеження тривалості щорічної відпустки, що надається педагогічним і науково-педагогічним працівникам протягом періоду дії воєнного стану.

Прийняття цього законопроекту дозволить надавати у період дії воєнного стану педагогічним працівникам щорічну основну відпустку повної тривалості.

Надіємося, що до початку відпусток педагогічним і науково-педагогічним працівникам, вказаний законопроект буде розглянутий в Верховній Раді України в другому та третьому читаннях, буде прийнятий в цілому і набере законної сили.

Керівним, педагогічним, науковим, **науково-педагогічним працівникам**, спеціалістам навчальних закладів щорічні відпустки повної тривалості у перший та наступні робочі роки надаються у **період літніх канікул** незалежно від часу прийняття їх на роботу.

(ст. 10 Закону України «Про відпустки»)

Законодавством обмежено кількість днів **лише основної щорічної відпустки**.

Якщо **запланували у графіку інші види оплачуваних відпусток**, надавайте їх також.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про відпустки», крім основної щорічної відпустки передбачені такі види відпусток:

додаткова відпустка за роботу із шкідливими та важкими умовами праці (**стаття 7** цього Закону);

додаткова відпустка за особливий характер праці (**стаття 8** цього Закону);

інші додаткові відпустки, передбачені законодавством;

2) додаткові відпустки у зв'язку з навчанням (**статті 13, 14 і 15** цього Закону);

3) творча відпустка (**стаття 16** цього Закону);

3¹) відпустка для підготовки та участі в змаганнях (**стаття 16¹** цього Закону);

4) соціальні відпустки:

відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами (**стаття 17** цього Закону);

відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку ([стаття 18](#) цього Закону);

відпустки у зв'язку з усиновленням дитини ([стаття 18](#) цього Закону);

додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи ([стаття 19](#) цього Закону);

відпустки при народженні дитини ([стаття 19](#) цього Закону);

5) відпустки без збереження заробітної плати ([статті 25, 26](#) цього Закону).

Законодавством, колективним договором, угодою та трудовим договором можуть установлюватись інші види відпусток.

Для працівників об'єктів критичної інфраструктури - спеціальна норма. Роботодавець має право під час воєнного стану відмовити у щорічній або іншій відпустці, окрім відпусток:

- у зв'язку з вагітністю та пологами;
- для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Підстава - частина 2 статті 12 Закону № 2136.

Коли готуєте наказ на щорічну відпустку або додаткову відпустку працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, врахуйте, що на період воєнного стану не діє норма [статті 73 КЗпП](#) ([святкові і неробочі дні](#)). Тому поки триває воєнний стан в Україні, коли визначаєте тривалість цих відпусток, [враховуйте святкові та неробочі дні](#).

Якщо працівник [працює дистанційно в Україні або за кордоном](#), отримайте заяву й ознайомте працівника з наказом про відпустку, за допомогою доступних засобів зв'язку. Не забудьте скласти [протокол про ознайомлення](#) працівника із наказом.

СИТУАЦІЯ

Чи враховувати святкові та неробочі дні до тривалості відпусток під час воєнного стану?

Так, ураховуйте як звичайні календарні дні.

У мирний час [святкові та неробочі дні](#) (ст. 73 КЗпП) не враховують, коли визначають тривалість щорічних відпусток та додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину — особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи) (ч. 2 ст. 5 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР).

Під час воєнного стану не застосовують норми статті 73 КЗпП (ч. 6 ст. 6 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ; далі — Закон № 2136). Наприклад, 24.04.2022 (Пасха або Великдень) припав на період воєнного стану. Тож за Законом № 2136 він не є неробочим.

[Закон №2136-ІХ](#) було прийнято вже під час війни і діяти він почав з дня, наступного після публікації, - 24 березня.

Проте у ньому весь час трапляється формулювання «у період дії воєнного стану». Воєнний стан у нас було проголошено ще 24 лютого. То що ж, перераховувати надані раніше відпускні наново? І як бути з 8 березня, було в цей день у 2022 році свято чи ні?

На нашу думку, оскільки закон зворотної дії не має, то діє він з дати набрання чинності. Про жодні зміни заднім числом у тексті закону не йдеться, жодні старі дати не згадуються. Тож, 8 березня 2022 року ще було святом, а надані до 24 березня під час війни оплачувані відпустки переоформляти або перераховувати не треба.

Не треба і перераховувати «перехідні» відпускні, які було пораховано і виплачено до 24 березня - принаймні наразі цього ніхто не вимагає. Тобто **враховувати святкові та неробочі дні до тривалості відпусток під час воєнного стану** необхідно лише з 24 березня до кінця війни.

ПРИКЛАД

Розрахунок тривалості відпустки

Працівник просить надати частину щорічної основної відпустки з 22.04.2022 по 26.04.2022. Тривалість відпустки становить 5 календарних днів. 24.04.2022 (Пасха або Великдень) враховуємо до тривалості відпусток як звичайний календарний день.

СИТУАЦІЯ

Чи можна відмовити у щорічній відпустці під час воєнного стану ?

Так, якщо працівник просить щорічну відпустку поза графіком або працює на об'єкті критичної інфраструктури.

Черговість надання відпусток визначає графік відпусток (ст. 10 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР). Роботодавець може, але не зобов'язаний надавати відпустку поза графіком. Отже, має право відмовити у щорічній відпустці в інший, ніж запланований графіком, строк.

Спеціальне правило щодо відпусток працівників об'єктів критичної інфраструктури запровадив Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ (далі — Закон № 2136). Якщо працівник потрібен роботодавцю для забезпечення виконання робіт і заміни немає, роботодавець має право під час воєнного стану відмовити у щорічній або іншій відпустці, окрім відпусток:

- у зв'язку з вагітністю та пологами;
- для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку .

Підстава - частина 2 статті 12 Закону № 2136.

Що стосується працівників освіти, то заклади освіти не відносяться до об'єктів критичної інфраструктури і відмовити працівникам освіти в наданні відпустки в воєнний час **не має юридичних підстав**.

СИТУАЦІЯ

Чи компенсувати відпустки при звільненні під час воєнного стану ?

Так. Правила компенсації відпусток при звільненні під час воєнного стану не змінилися, хоча для деяких працівників зменшилася тривалість щорічної основної відпустки, яку вони можуть використати.

При звільненні працівника роботодавець виплачує йому грошову компенсацію за всі невикористані дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи (ст. 24 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР; далі — Закон про відпустку).

У період воєнного стану щорічну основну відпустку надають працівникам тривалістю 24 к. д. (п. 1. ст. 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ). Працівники, які мають право на щорічну відпустку збільшеної тривалості, зможуть використати лише 24 к. д. щорічної відпустки, але кількість днів відпустки, на яку вони мають право не змінилася. Тож при звільненні щорічну основну відпустку компенсують, зважаючи на її тривалість у мирний час.

ПРИКЛАД

Компенсація відпустки при звільненні педагогічним і науково-педагогічним працівникам.

Керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам надають відпустку тривалістю до 56 календарних днів у порядку, затвердженому постановою КМУ від 14.04.1997 № 346 (ч. 6 ст. 6 Закону про відпустки).

Працівник звільняється під час воєнного стану. Виплатить грошову компенсацію за невикористані дні щорічної основної відпустки:

- з розрахунку повної її тривалості, якщо працівник до звільнення пропрацював не менше 10 місяців (ч. 2 ст. 24 Закону про відпустки). Наприклад, вчителю закладу загальної середньої освіти — за 56 к.д., перекладачу-дактилологу закладу вищої освіти — за 42 к.д.
- **пропорційно відпрацьованому часу**, якщо працівник до звільнення пропрацювала менше 10 місяців.

Підстава — постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам» від 14.04.1997 № 346).

Ситуація

Чи виплачується допомога на оздоровлення при надання відпустки працівникам освіти в період воєнного часу?

Для педагогічних і науково-педагогічних працівників така виплата є обов'язковою так як гарантується ст. 57 Закону України «Про освіту» за якою передбачено виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам допомога на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу (ставки заробітної плати) при наданні щорічної відпустки.

Із змісту вказаної норми Закону вбачається, що така виплата здійснюється один раз на рік незалежно від тривалості всієї чи однієї із частин щорічної основної відпустки.

Для працівників освіти, із числа обслуговуючого персоналу, керівники закладів освіти установ освіти та наукових установ мають право, в межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах доходів і видатків, надавати працівникам матеріальну допомогу, у тому числі на оздоровлення. Тобто, матеріальна допомога на оздоровлення для працівників із числа обслуговуючого персоналу надається лише при наявності коштів, у сумі не більше ніж один посадовий оклад на рік. (Підп. 5 п.4 Наказу МОН № 557 від 26.09.2005).

Ситуація

У який період можна надавати відпустку вчителям та вихователям дошкільних закладів?

Керівним, педагогічним, науковим, науково-педагогічним працівникам, спеціалістам навчальних закладів щорічні відпустки повної тривалості у першій та наступні робочі роки надаються у **період літніх канікул** незалежно від часу прийняття їх на роботу.

(ст. 10 Закону України «Про відпустки»)

В інший період може надаватися щорічна відпустка при санаторному лікуванні та деяких інших випадках передбачених колективним договором (наприклад, в інший канікулярний період).

Ситуація

Чи можна педагогічним працівникам у 2022 році отримати компенсацію за частину невикористаної відпустки (через обмеження тривалості відпустки 24 днями)?

При наявності коштів законодавство не забороняє надавати компенсацію за невикористану частину відпустки, при умові що працівникам надана частина відпустки не менше 24 календарних днів. (ч. 4 ст. 24 Закону України «Про відпустки»).

Ситуація

Як порахувати відпускні під час війни?

Зазвичай ми застосовуємо правила, встановлені Постановою Кабінету Міністрів України № 100 від 08 лютого 1995 року /із змінами/ « Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати» (Надалі – Порядок № 10), а саме: з розрахунку виключаються святкові та неробочі дні, встановлені законодавством (п. 7).

Оскільки під час війни свята скасували і вони стали оплачуваними днями щорічної відпустки, то виключати їх із розрахунку немає потреби.

Наприклад, базова формула розрахунку середньоденної зарплати для оплати щорічних відпусток виглядала приблизно так: (дохід за 12 місяців) / (кількість днів у цих 12 місяцях - свята).

Тож тепер ми виключаємо свята з цієї формули. І просто ділимо дохід працівника за певний розрахунковий період (12 місяців або менший) на кількість календарних днів такого періоду.

При розрахунку відпускних у період воєнного стану зважати слід не на дату початку воєнного стану (24 лютого 2022 року), а на дату набуття чинності Закону № 2136 (24 березня 2022 року). У цілому діє той же самий алгоритм розрахунку відпускних, так як до Порядку № 100 ніяких змін не вносилося. **Однак слід урахувати таке: при розрахунку відпускних віднімати святкові і неробочі дні, які потрапляють на період з 24 березня 2022 року по день закінчення воєнного стану, не потрібно.** Святкові і неробочі дні зі ст. 73 з 24 березня 2022 р. до закінчення воєнного стану не застосовуються у розрахунку. Це впливає з того що Законом № 2136 ст. 73 «відключена», тобто не застосовується. Однак «відключені» вони лише щодо періоду дії воєнного стану, а в Порядок № 100 ніяких змін щодо їхнього неврахування не вносили. Це значить, що святкові і неробочі дні рахуємо всі, які діяли до 24 березня 2022 року та віднімаємо їх у розрахунку. Наприклад, віднімаємо 01 січня 2022, 07 січня 2022 та 08 березня 2022. Однак вже не віднімаємо 24 квітня 2022, 01 травня 2022, 09 травня 2022 і т.д., так як вони під час війни вважаються звичайними робочими днями, а не святково-неробочими днями.

Ситуація

Відпустка вчителю при закінченні строкового договору та керівнику закладу освіти при закінченні контракту (різновиду строкового трудового договору).

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України « Про відпустки» у разі звільнення працівника у зв'язку із закінченням строку трудового договору невикористана відпустка **може за його бажанням** надаватися й тоді, коли час відпустки повністю або частково перевищує строк трудового договору. У цьому випадку чинність трудового договору продовжується до закінчення відпустки.

У випадку надання такої відпустки педагогічному працівнику виплачується допомога на оздоровлення.

У випадку не надання відпустки, а виплати лише компенсації за невикористану відпустку, допомога на оздоровлення не надається, що впливає із ст. 57 Закону України «Про освіту».

Тобто, для надання відпустки при закінченні строкового трудового договору має бути в сукупності дві обставини: заява працівника і воля роботодавця про надання відпустки за пропрацьований час чи частини відпустки за пропрацьований час, а за решту виплата компенсації.

Ситуація

Порядок надання відпустки без збереження заробітної плати під час воєнного стану.

Спеціального виду відпустки на час воєнного стану законодавство не передбачає. Але Закон № 2136 розширив можливості для працівників та роботодавців.

Якщо працівник просить надати відпустку без збереження зарплати у мирний час, її максимальна тривалість - 15 к. д. на рік (ч. 1 ст. 26 Закону «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР; далі - Закон про відпустки). Під час воєнного стану на прохання працівника роботодавець може надати відпустку без збереження зарплати без обмеження строку у 15 к. д. (ч. 3 ст. 12 Закону № 2136).

Воєнний стан в Україні спочатку увели на 30 діб, до 26.03.2022, Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022. Президент тричі продовжив строк дії воєнного стану:

- на 30 діб, до 25.04.2022, Указом «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 14.03.2022 № 133/2022;
- на 30 діб, до 25.05.2022, Указом «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 18.04.2022 № 259/2022;
- ще на 90 діб, до 23.08.2022, Указом «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 17.05.2022 № 341/2022, який ВРУ затвердила 22.05.2022.

Тож на сьогодні 22.08.2022 - крайня дата, до якої можна надати відпустку на час воєнного стану.

Щоб оформити відпустку, отримайте від працівника заяву, видайте наказ.

Якщо працівник працює дистанційно в Україні або за кордоном, отримайте заяву й ознайомте працівника з наказом про відпустку за допомогою доступних засобів зв'язку.. Не забудьте скласти протокол про ознайомлення працівника із наказом.

Ситуація

Чи може роботодавець змусити працівника взяти відпустку без збереження заробітної плати?

Роботодавець може пропонувати, але не має права змусити працівників піти у відпустки без збереження зарплати на час воєнного стану.

Якщо військові дії припиняться раніше, працівник зможе звернутися до роботодавця із заявою з проханням достроково вийти на роботу з відпустки без збереження зарплати. Якщо роботодавець не заперечуватиме - вносяться зміни до наказу, яким надали відпустку в частині її строку.

Працівник може оформити й будь-яку іншу відпустку без збереження зарплати, на яку він має право за статтею 25 Закону про відпустки.

СИТУАЦІЯ

Останній день відпустки без збереження зарплати на час воєнного стану 22 чи 23 серпня?

22.08.2022 - крайня дата, до якої можна надати відпустку без збереження зарплати на час воєнного стану.

Тривалість відпусток визначає Закон України «Про відпустки», інші закони та інші нормативно-правові актами України і незалежно від режимів та графіків роботи розраховується в календарних днях (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР). У наказі про надання відпустки тривалість також зазначаємо у календарних днях.

Воєнний стан припиняється після закінчення строку, на який його ввели (ст. 7 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII № 389). Закон № 389 не зобов'язує Президента видавати для цього окремий указ. Тому, якщо Президент не продовжить строк дії воєнного стану окремим указом, з 5:30 23.08.2022 воєнний стан припиниться. Відповідно, припинить діяти і норма, яка дозволяє роботодавцю на прохання працівника надавати йому відпустку без збереження зарплати без обмеження строку у 15 к. д. на період дії воєнного стану (ч. 3 ст. 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX)

СИТУАЦІЯ

Чи можна відмовити у відпустці без збереження зарплати під час воєнного стану?

Так, якщо йдеться про відпустки:

- за згодою сторін (ст. 26 Закону «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР; далі — Закон про відпустки);
- працівнику об'єкта критичної інфраструктури.

Роботодавець не може відмовити працівнику у будь-якій оплачуваній відпустці відповідно до графіка відпусток або відпустці без збереження зарплати за статтею 25 Закону про відпустки.

Проте, щоб оформити відпустку без збереження зарплати за згодою сторін під час воєнного стану, як і у мирний час, потрібна згода обох сторін трудового договору - і працівника, і роботодавця. Тож роботодавець вправі відмовити у відпустці.

Для працівників об'єктів критичної інфраструктури діє спеціальне правило щодо відпусток. Роботодавець має право під час воєнного стану відмовити таким працівникам у будь-якій відпустці, окрім відпусток:

- у зв'язку з вагітністю та пологами;
- для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Підстава — частина 2 статті 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ № 2136.

СИТУАЦІЯ

Як надавати навчальну відпустку в період воєнного стану?

Під час воєнного стану навчальну відпустку оформлюйте працівникам як зазвичай. Виняток - працівники підприємств, віднесених до об'єктів критичної інфраструктури, яким роботодавець може відмовити у відпустках будь-якого виду, окрім відпусток:

- у зв'язку з вагітністю та пологами;
- для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Підстава — частина 2 статті 12 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ.

Відсутність у роботодавця коштів на оплату навчальної відпустки не впливає на право працівника її отримати під час воєнного стану.